

WERKPLAN WERKGEBIED No: 8 d.d. 1 april 2020

I. Inleiding.

I.1 Algemeen

Op basis van 3-jaar gemiddelden van tellingen, aanwas, aanrijdingen en gerealiseerd afschot wordt het voorgenomen beheer in het werkgebied in het werkplan aangegeven.

Het beheer concentreert zich op door de in het werkgebied verantwoordelijke Wildbeheereenheden (WBE's) onderkende Hotspots, in combinatie met beheer in de gebieden waarin zich geen Hotspots voordoen, maar die wel van invloed (kunnen) zijn op die Hotspots.

(Een Hotspot wordt gedefinieerd als volgt: Een weg, c.q. weggedeelte waar, gedurende de beheerperiode verhoudingsgewijs meer aanrijdingen met reeën plaatsvinden dan op het overige deel van de wegen in het werkgebied. Een Hotspot kan zich derhalve uitstrekken over meerdere kilometers (weggedeelte).

Het beheer omvat tevens nemen, c.q. onderhouden van preventieve maatregelen.

Het beheer in het werkgebied vindt plaats in overeenstemming met de provinciale Opdracht, d.d. 17 december 2019 (kenmerk 01717451), en gelet op de door de FBE gegeven richtlijnen en aanwijzingen.

I.2 Beleid provincie Friesland

Het beheer in het werkgebied wordt uitgevoerd overeenkomstig het beleid van de provincie Friesland, zoals neergelegd in de provinciale "Beleidsnotitie bescherming en beheer ree Fryslân", d.d. 18 juni 2019.

I.3 Uitvoering Faunabeheereenheid

Op basis van de provinciale Opdracht d.d. 17 december 2019 (kenmerk 01717451), dient elke WBE een werkplan op te stellen voor haar werkgebied waarin de WBE aangeeft hoe ze het ree-beheer in de komende beheer periode gaat vormgeven.

Daarnaast dient de WBE voor dezelfde periode, op basis van de onderbouwing in het werkplan, een afschotaanvraag via het werkplan in te dienen.

Het werkplan voor het werkgebied wordt door zorg van de werkgebied coördinator, verantwoordelijk voor het werkgebied waarbinnen het werkgebied van de WBE valt, bij de FBE ter goedkeuring ingediend.

De beheer-periode loopt van 1 januari tot en met 31 december.

1.4 Lerend Beheren

Het Faunabeheerplan Ree 2020-2024 (Fbp) van de FBE, zoals dat door het bestuur van de FBE is vastgesteld op 11 februari 2020, hanteert ten aanzien van de praktische uitvoering van het ree-beheer, het principe van Lerend Beheren (Hoofdstuk 6, Par.5, p. 23 Fbp). Dit principe houdt in dat aan de hand van geregistreerde data met betrekking tot de afgelopen beheerperiode, beslissingen genomen kunnen worden voor de opvolgende beheerperiode(s).

Bij de data die de basis vormen voor het Lerend Beheren, gaat het met name om:

- Voorjaarstellingen (Hoofdstuk 7, Par. 1, p. 23 Fbp);
- Geregistreerde aanrijdingen Fauna Registratiesysteem, FRS).

Met haar “Beleidsnotitie bescherming en beheer ree Fryslân”, introduceert de provincie Friesland per 1 januari 2020 een nieuwe wijze van reebeheer. Was tot die tijd het beheer gestoeld op een jaarlijks gefixeerd aantal af te schieten reeën van 1234 stuks, vanaf 1 januari 2020 is voor het beheer een maximaal aantal aanrijdingen (vaste wal: 500, Ameland: 10 en Terschelling: 5) bepalend. Bovendien wordt als beheermethode het zogenoemde Hotspotbeleid geïntroduceerd. Verdeeld over 4, in het Faunabeheerplan nader gedefinieerde, Locaties (“Zones”).

Het advies van de werkgebied coördinator, in dit werkplan nader uitgewerkt, is gebaseerd op dit nieuwe reebeheer-beleid. Bij gebreke van ervaring met dit nieuwe systeem van reebeheer (ook in andere provincies in Nederland is met dit nieuwe beleid (nog) geen ervaring opgedaan), ontkomt coördinator er niet aan om onderdelen van zijn advies te stoelen op aannames, c.q. praktijkervaringen van derden, waaronder ervaren ree beheerders.

Gelet hierop, en om de effectiviteit van het door hem geadviseerde beheer zo goed mogelijk te monitoren, stelt de coördinator voor om de beheerperiode 2020-2024 te gebruiken om het nieuwe beheer binnen de kaders van het Lerend Beheren, ongewijzigd toe te passen. Na 5 jaar kan er vervolgens een trend worden gesignaleerd ten aanzien van het aantal aanrijdingen. (Een looptijd van 5 jaar, voor monitoring, wordt in de literatuur geaccepteerd als een minimumperiode om een trend te kunnen onderscheiden. (Zie ook: Faunabeheerplan Utrecht 2009-2014, Faunabeheereenheid Utrecht, 2008.)

I.5 Samenwerking

Het beheer in het werkgebied kenmerkt zich door samenwerking tussen de verschillende, bij het beheer betrokken, partijen. Niet alleen samenwerking tussen de WBE's die binnen het werkgebied liggen, maar ook waar gewenst samenwerking tussen de aan elkaar grenzende werkgebieden ligt voor de hand.

Daarnaast wordt het beheer ondersteund door derde-partijen, zoals FBE, werkgebied coördinatoren, valwild coördinator en TBO's.

Met wegbeheerders wordt door de WBE's overleg gevoerd over preventieve maatregelen. Daarbij kunnen WBE's de wegbeheerder adviezen geven over te nemen preventieve maatregelen.

Het beheer, en daardoor het nastreven van het geldende provinciale beleid (zie sub I.2) is een gedeelde verantwoordelijkheid. Beheren is samenwerken!

II. Werkgebied no 8

II.1 Algemeen

Het Werkgebied beslaat de WBE's Kuinder en Linde, Beneden de Linde, Midden Ooststellingwerf, Zuid Oost Hoek.

Bij de totstandkoming van dit Werkplan heeft, in overeenstemming met het Faunabeheerplan Ree 2020-2024 (Fbp), overleg plaats gehad tussen de werkgebied coördinator (coördinator) en de WBE's.

De coördinator heeft kennisgenomen van het rapport van de FBE: Rapportage Overleg met wegbeheerders over aanrijdingen met fauna, d.d. 10 maart 2020.

Het advies van de coördinator is (mede) gebaseerd op:

- Werkplan WBE Kuinder en Linde;
- Werkplan WBE Beneden de Linde;
- Werkplan WBE Midden Ooststellingwerf;
- Werkplan WBE Zuid Oost Hoek;

- Richtlijn Reeënbeheer Vereniging Het Ree 2015;
- Faunaregistratiesysteem, per 1 april 2020;

Het (concept) Werkplan is door de coördinator besproken met de toegewezen ecooloog. Het advies van de ecooloog is als bijlage 1 aan dit Werkplan gehecht.

II.2 Hotspots

Ten aanzien van Werkgebied 8 kan geconcludeerd worden dat op met name de A32 alsmede op alle belangrijke (doorgaande) N wegen, N351, N353, N381 en op vele (kleinere) verbindingswegen aanrijdingen plaatsvinden. Ook de spoorlijn Wolvega -Heerenveen is een traject met aanrijdingen door treinen. Er is geen contact over met de beheerder van het spoortraject. Deze meldingen komen van grondeigenaren en jagers in dit gebied. (Zie valwildmeldingen in FRS)

In feite noopt het beeld tot de conclusie dat niet gesproken kan worden van geïsoleerde Hotspots. De geregistreerde aanrijdingen bevinden zich verspreid over het wegennet.

In z'n algemeenheid kan gezegd worden dat Werkgebied 8 zich kenmerkt door aantrekkelijke leefgebieden voor reeën.

Er is sprake van intensief (gemotoriseerd) verkeer. Tevens wordt door de betrokken WBE's geconstateerd dat recreatiedruk (voet-, fiets- en ruiterspaden) toeneemt waardoor sprake is van een toenemende verstoring en verontrusting met vluchtgedrag van reeën. De migratie vanuit natuurgebieden waar geen beheer plaats vindt is vaak aanleiding tot aanrijdingen op aanliggende wegen.

Tevens zorgen loslopende honden regelmatig voor verstoring, of dit leidt tot aanrijdingen is op dit moment niet vast te stellen.

Voor een nadere duiding van de hotspots in het werkgebied wordt verwezen naar de bijlagen bij dit werkplan.

II.3 Preventieve maatregelen

De WBE's in het werkgebied geven aan reeds in gesprek te zijn met de resp. wegbeheerders en terreinbeheerders aangaande preventieve maatregelen. Hier en daar zouden reeds bestaande maatregelen kunnen worden uitgebreid en zouden nieuwe genomen kunnen worden. De meest genoemde preventieve maatregelen zijn het wegnemen van dekking naast wegvakken, het verlagen van snelheid op N en B wegen, het plaatsen van wildspiegels, het inkorten van houtsingels die haaks op de weg staan, het weghalen van onder begroeiing in bossen tegen wegen gelegen. Het verdient aanbeveling om na het handhaven en of het nemen van preventieve maatregelen het effect hiervan de komende jaren te monitoren.

WBE Kuinder en Linde geeft aan dat op de hotspotlocaties op "B" wegen het sterk aan is te bevelen de maximumsnelheid te verlagen tot 60km/u. Op de N381 tussen Oldeberkoop en Nijeholtpade is een trajectcontrole ingesteld, mogelijk heeft dit ook een positief effect. Dit zal moeten blijken over enige tijd. Het weghalen van bosschages direct naast wegbermen kan ondersteuning bieden bij het voorkomen van aanrijdingen. Over het effect van het toepassen van reewildspiegels is de mening verdeeld.

WBE Beneden de Linde geeft aan met de gemeente in gesprek te gaan over de plaatsing van wildspiegels, tevens gaat de WBE in gesprek met SBB om migratie en verstoring van reeën te voorkomen door meer aandacht te besteden om honden aan de lijn te houden. Tevens meer toezicht dat wandelaars op de daarvoor aangewezen paden blijven.

WBE Midden Ooststellingwerf geeft aan dat het vrijhouden van bermen met hoge vegetatie een positieve bijdrage kan leveren aan het voorkomen van aanrijdingen. Op enkele plaatsen langs de N351 zijn wildspiegels geplaatst en langs de Kloosterweg zijn de bomen voorzien van een reflecterend lint.

WBE Zuid Oost Hoek geeft aan zich in te willen zetten voor het plaatsen van bebording en wildspiegels.

Alle WBE's geven aan dat ondersteunend afschot noodzakelijk blijft, naast reeds genomen maatregelen, alsmede op hun aanwijzing uit te breiden maatregelen.

De provincie Friesland heeft in samenwerking met de FBE, de Werkgroep Preventie opgericht. Deze werkgroep heeft tot doel om te komen tot een stroomlijning van preventiemaatregelen. Het opzetten van een goede communicatiestructuur tussen de verschillende betrokken partijen, zoals FBE, WBE's, wegbeheerders, maakt daarvan onderdeel uit.

De WBE's in het werkgebied zijn de eerstaangewezen partijen om preventieve maatregelen te signaleren en, zo nodig, daarover contact op te nemen met de betreffende wegbeheerder. Het beheer van reeën wordt gedragen door een balans tussen preventieve maatregelen (indien en voor zover opportuun en feitelijk realiseerbaar) enerzijds en afschot anderzijds.

Zie voor preventieve maatregelen per WBE, de bijlagen bij dit plan.

II.4 Gebied (Locaties; Zonering)

De spoorlijn Wolvega -Heerenveen is een traject met aanrijdingen door treinen. Er is geen contact over met de beheerder van het spoortraject. Grondeigenaren en jagers registreren wel de aanrijdingen voor zover bekend in FRS.

Een aantal WBE's merkt op dat het beheer bemoeilijkt wordt door het feit dat voor het beheer belangrijke gebieden (percelen), eigendom zijn van TBO's die beheer door middel van afschot niet toestaan.

Alle WBE's geven aan te sturen op Hotspots, voor zover daarvan sprake kan zijn in een gebied waarin de aanrijdingen verspreid plaatsvinden over het gehele gebied (wegennet).

Daarnaast wordt uitdrukkelijk beheerd in omliggende terreinen (met uitzondering van de hierboven genoemde terreinen waarvan de eigenaar/grondgebruiker beheer met het geweer niet toestaat). Aldus wordt in Werkgebied 8 inhoud gegeven aan het provinciale beleid.

Het werkplan van de WBE, c.q. WBE's, omschrijft 4 zones indien en voor zover van toepassing in het werkgebied van de WBE's, waarbinnen het beheer wordt uitgevoerd (paragraaf 6.3 Fbp):

- Locaties waar geen afschot gaat plaatsvinden vanwege het ontbreken van een directe relatie met de verkeersveiligheid (Zone 1);
- Locaties waar in het kader van de verkeersveiligheid een (al dan niet tijdelijke) nulstand wordt nagestreefd (*) (Zone 2);
- Locaties waar in het kader van verkeersveiligheid intensief afschot plaats zal vinden (Zone 3);
- Locaties waar in het kader van de verkeersveiligheid het middel populatiebeheer, zoals genoemd in artikel 3.10 lid 2 onder c, niet op basis van "maximale draagkracht", maar op basis van de dichtheid van de populatie zo zorgvuldig mogelijk zal worden ingezet, om verspreiding naar hotspots of het ontstaan van nieuwe hotspots te voorkomen (Zone 4).

Zie de bijlagen bij dit werkgebied plan.

(*) Ten aanzien van de wens uit het Fbp om op de desbetreffende locaties (rondom hotspots) een zgn. “nulstand” te handhaven, merkt de coördinator het volgende op.

Uit de literatuur blijkt dat de meningen over het handhaven van een nulstand gebied, in de buurt van hotspots, verdeeld zijn. De coördinator wijst erop dat uit Duits onderzoek is gebleken dat het handhaven van een dergelijke nulstand vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid eerder averechts werkt. Het wegnemen van oudere, ervaren dieren nabij hotspots leidt ertoe dat de vrijgekomen plaatsen worden ingenomen door jongere onervarener dieren. De oudere dieren hebben geleerd zich aan te passen aan het verkeer, de jongere niet. Met meer aanrijdingen tot gevolg. In plaats van het nastreven van dergelijke nulstanden wordt eerder intensief beheer rondom hotspots aangeraden, waarbij afschot zich dient te concentreren op de jonge, onervaren dieren. (Zie bijvoorbeeld, Wild und Hund, 9/2020, p. 54 e.v.)

De coördinator onderschrijft het Duitse onderzoek. Het handhaven van een nulstand is naar de mening van de coördinator dan ook niet wenselijk.

Het nieuwe reebeheer in Friesland wordt dus mede gekenmerkt door een indeling van het werkgebied in verschillende Zones (zie hierboven). Ten aanzien van het indelen in zones, merkt de coördinator het volgende op.

Een exacte zonering, die ook samenhangt met territoria, kan niet worden vastgesteld. Eén en ander is afhankelijk van de terreininrichting. In diverse literatuur wordt gesproken over territoria tussen de 10 en 20 ha. Dit is afhankelijk van factoren als dichtheid, voedselaanbod, dekking en rust. (Gussinklo, D. (2013), Cursusboek Reebeheer, Vereniging Het Ree). In bosgebieden met veel ondergroei (dekking) zijn de territoria het kleinst, terwijl in de open gebieden de territoria het grootst zijn.

Tussen territoria, mitsdien tussen de zones, moet rekening gehouden worden met migratie. Mannelijke dieren trekken meestal verder weg (> 10 km) van hun geboorteplaats dan vrouwelijke dieren (ca. 2-8 km) (Heurich, M. (2013), Rehwild auf Wanderschaft). Er zal, in een gebied met uitgebreide infrastructuur dus altijd migratie over verschillende wegen plaatsvinden, met aanrijdingen als te verwachten gevolg.

Het nieuwe Hotspotbeleid van de provincie Friesland, waardoor afschot geconcentreerd wordt op en rondom hotspots, zal ertoe leiden dat de dichtheid van het aantal reeën daar lager wordt dan in het omringende gebied. De consequentie daarvan zal zijn, naar mag worden aangenomen, dat er een migratie toename plaatsvindt vanuit het omringende gebied naar de vrij gekomen plaatsen (territoria) in de hotspotgebieden. Deze migratie zal een toename van het risico op aanrijdingen met zich meebrengen (Zeiler, H. (2017), Wenn Rehe wandern).

Zoals hierboven reeds gememoreerd, is de populatie reeën in Friesland de afgelopen jaren toegenomen, mede als gevolg van het gevoerde beheer (gefixeerd afschot, zonder rekening te houden met natuurlijke aanwas van de populatie). Hierdoor is de dichtheid (fors) toegenomen. Een territorium wordt kleiner naarmate de dichtheid toeneemt. De grootte van territoria is bovendien afhankelijk van het voedselaanbod (Gussinklo, 2013). Met andere woorden; als de dichtheid te hoog wordt en het voedselaanbod te laag, zal de neiging om te migreren naar territoria die meer ruimte en voedsel bieden, in dit geval de hotspots waar intensief afschot plaatsvindt, toenemen (Casaer, J. (2016), Reewildbeheer zonder kennis van dichtheden, een realiteit in Vlaanderen).

Deze migratietoename kan beperkt worden door ook in de omringende zones, jaarrond, afschot plaats te laten vinden. Daarmee wordt bereikt dat de dichtheid in de hotspot-omringende gebieden

wordt teruggebracht tot een zodanig peil dat migratiedruk op de vrijgekomen ruimtes (territoria) in de hotspotgebieden, niet ontstaat, c.q. toeneemt.

Coördinator realiseert zich dat tot op heden geen wetenschappelijk onderzoek voorhanden is, waaruit blijkt dat afschot effect heeft op dichtheid (Groot Bruinderink et al. (2009), Factoren bij aanrijdingen met wilde hoefdieren op de Veluwe). Niettemin is coördinator van mening, gezien ook praktijkervaringen in andere provincies, dat afschot leidt tot een afname van de populatie, als gevolg waarvan de dichtheid tevens zal afnemen. (Mocht evenwel uit toekomstig onderzoek blijken dat andere conclusies getrokken moeten worden, dan zal coördinator met die wetenschap in het vervolg rekening houden.)

Reden temeer om het nieuwe beheer op basis van het advies van coördinator de komende vijf jaar (beheerperiode 2020-2024) ongewijzigd uit te voeren. Na deze vijf jaar kunnen dan conclusies getrokken worden met betrekking tot het gevoerde beheer (beleid).

II.5 Populatie (voorjaarsstand, aanwas)

WBE Kuinder en Linde laat een relatief stabiele voorjaarsstand zien. Dat geldt ook voor het valwild, als gevolg van aanrijdingen. Dit laat een redelijk stabiel beeld zien.

WBE Beneden de Linde laat een gestaag groeiende voorjaarsstand zien. Het aantal aanrijdingen over de jaren heen verspreid is redelijk constant.

WBE Midden Ooststellingwerf laat een relatief stabiele voorjaarsstand zien. Het aantal aanrijdingen over de jaren heen neemt toe.

WBE Zuid Oost Hoek laat een relatief stabiele voorjaarsstand zien. Het aantal aanrijdingen over de jaren heen neemt toe.

II.6 Afschot

Ondersteunend beheer door middel van afschot is alleen toegestaan indien (Wet natuurbescherming):

- a. Een wettelijk belang in het geding is, en;
- b. Geen andere, in redelijkheid te nemen maatregelen, tot de mogelijkheden behoren, en;
- c. Een gunstige staat van instandhouding van het ree, niet in het geding is.

Ad a

In Werkgebied 8 is sprake van aanrijdingen. Het provinciaal beleid schrijft voor dat het aantal aanrijdingen op het vaste land van Friesland het aantal van 500 niet mag overstijgen. De afgelopen jaren is het geregistreerde aantal aanrijdingen op het vaste land niet boven de 500 gestegen. Dit gunstige resultaat kan worden toegeschreven aan het beheer, zoals dat de afgelopen jaren is uitgevoerd. Inclusief het beheer door middel van ondersteunend afschot.

Uit wetenschappelijk onderzoek (bijv: Alterra Rapport 2026, 2010 en JNFloraFauna 2015/5-6) blijkt dat toename van een reepopulatie met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid leidt tot een toename van risico's. Ook van risico's voor de openbare veiligheid, in die zin dat daarvan een toename van aanrijdingen valt te verwachten.

Het feit dat een toename van deze risico's valt te verwachten, is voldoende motivatie om te besluiten tot ingrijpen in de toename van de populatie, middels afschot. Ook al is van een daadwerkelijke verwezenlijking van de risico's (i.c. aanrijdingen) (nog) geen sprake. (Zie bijv: RvSt ECLI:NL:RVS:2015:1717)

Het provinciaal beleid formuleert een maximum aan het toegestane aantal aanrijdingen. Een minimum is niet gedefinieerd.

Het streven van de WBE's naar een afname van het aantal aanrijdingen is legitiem en past binnen het provinciale beleid. Gelet op de historie ter plaatse, en overigens de wetenschappelijke stand van zaken, betekent dit dat in Werkgebied 8 beheer gecontinueerd moet worden, mede door middel van ondersteunend afschot.

Het aantal aanrijdingen kan door middel van afschot worden gestabiliseerd, c.q. worden gereduceerd. Op dit moment is niet duidelijk of andere, in redelijkheid te nemen maatregelen het beoogde doel (stabiliseren van het aantal aanrijdingen, c.q. vermindering van het aantal aanrijdingen) kunnen bereiken.

Door gereguleerd afschot toe te staan, zal de gunstige staat van instandhouding niet nadelig worden beïnvloed (Zie hieronder, sub III.3.).

II.7 Verkeersveiligheid (aanrijdingen)

Het wettelijk belang openbare veiligheid (aanrijdingen) is in Werkgebied 8 in het geding. Er vinden jaarlijks aanrijdingen plaats.

De WBE's in Werkgebied 8 sturen in hun beleid voor 2020, op vermindering c.q. consolidatie van het, ten opzichte van het voorafgaande jaar, aantal aanrijdingen. Dit, vanuit wettelijk oogpunt gerechtvaardigd streven is bovendien in lijn met het provinciale beleid. (Zie in dit verband ook: Het strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 Veilig van deur tot deur, 5 december 2018.)

De WBE's wensen zowel in te zetten op de gedefinieerde Hotspots, als op het omringende gebied, waarvan verwacht mag worden dat het een positieve invloed heeft op de verkeersveiligheid in het algemeen, en op de Hotspots in het bijzonder.

III. Conclusie en Advies.

III.1 Rapportage Werkgebied coördinator

Dit rapport is gebaseerd op gesprekken met de verantwoordelijke functionarissen van de resp. WBE's, vertegenwoordigers van TBO's alsmede de toegewezen ecooloog.

III.2 Rapportage Ecooloog

De ecooloog Jasja Dekker heeft op 14 april 2020 de werkgebied coördinator schriftelijk geadviseerd. Met het advies van de ecooloog is bij het samenstellen van dit werkplan rekening gehouden.

III.3 Advies Werkgebied no 8

- **Aanrijdingen:**
Er vinden aanrijdingen plaats in Werkgebied 8. Daarmee staat vast dat reeds genomen preventieve maatregelen onvoldoende zijn om het aantal aanrijdingen tegen te gaan. De verwachting is dat het nemen van aanvullende maatregelen (het terugplaatsen van waarschuwborden), onvoldoende zal zijn om aanrijdingen alsnog tegen te gaan. Althans op korte termijn (binnen dit beheerjaar 2020). De resultaten uit het verleden bevestigen dat. Ondersteunend beheer door middel van afschot is noodzakelijk om het niveau van aanrijdingen te stabiliseren, c.q. te reduceren.

- Alternatieve maatregelen:
De WBE's zijn in overleg met de wegbeheerders inzake het nemen van (extra) ondersteunende preventieve maatregelen. Voor het beheerjaar 2020 kan daarvan echter onvoldoende positief effect op het terugdringen van aanrijdingen verwacht worden.

In het kader van "lerend beheren" zal in de komende periode (tot en met 31 december 2020) gemonitord moeten worden hoe het aantal aanrijdingen in werkgebied 8 zich ontwikkelt, mede in relatie tot het uitvoeren van beheer door middel van ondersteunend afschot, zoals in dit plan wordt geadviseerd.

Tegelijkertijd is het aan de WBE's in werkgebied 8 om in deze periode, de wegbeheerder(s) te adviseren of in de nieuwe situatie, meer c.q. andere preventieve maatregelen kunnen bijdragen aan het reduceren van het aantal aanrijdingen en bijgevolg daaraan een positieve bijdrage kunnen leveren.

Te denken valt aan het onderzoeken van maatregelen zoals die zijn opgenomen in de Faunaschade PreventieKit (FPK), te raadplegen op de site van Bij12.nl

- Gunstige staat van instandhouding is gewaarborgd:
Het beheer van de afgelopen jaren heeft laten zien dat de gunstige staat van instandhouding van het ree in Werkgebied 8 niet in nadelige zin is beïnvloed. In die periode heeft afschot plaats gevonden.

Onderhavig advies van de coördinator (zie hieronder bij "Advies") behelst een ruimer afschot in het werkgebied, dan voorheen. De coördinator motiveert zijn advies hieronder bij "Beoordeling aanvraag afschot Werkgebied 8".

Coördinator is van mening dat, ook bij een toename van het afschot zoals onderhavig advies aangeeft, de gunstige staat van instandhouding van het ree in het werkgebied, niet in negatieve zin wordt beïnvloed. Coördinator verwijst in de eerste plaats naar zijn cijfermatige, inhoudelijke motivatie, hieronder.

Voor het overige is sprake van het beginsel "lerend beheren" (zie paragraaf 6.5 Faunabeheerplan Ree 2020-2024). "Met de vinger aan de pols" wordt jaarlijks gemonitord en zal zodoende, tijdig kunnen worden gereageerd op een eventuele verslechtering van de situatie.

Tevens adviseert de coördinator om, zoals de afgelopen jaren te doen gebruikelijk was, de conditie van het ree te blijven monitoren en de betreffende gegevens bij te houden in het daarvoor bestemde gedeelte van FRS. Ook langs die weg kan de gunstige staat van het ree worden gevolgd. Bovendien wordt aldus de FBE in de gelegenheid gesteld om aan haar rapportageverplichting jegens de provincie te voldoen (zie: Faunabeheerplan, par. 7.2).

- Beoordeling aanvraag afschot Werkgebied 8:

De WBE's in Werkgebied 8 hebben voor het beheerjaar 2020 verzocht om toewijzing van in totaal 373 stuks afschot om aan de provinciale doelstellingen te kunnen voldoen. (Kuinder en Linde: 142, Beneden de Linde: 120, Midden Ooststellingwerf: 56, Zuid Oost Hoek: 55)

Het advies van de coördinator aangaande het toe te kennen afschot is gebaseerd op de volgende rekenmethode:

Uitgangspunt is de gemiddelde totale voorjaarsstand van de voorafgaande 3 jaren (zie ook hierboven, sub I.1).

Algemeen erkend is de stelling dat het ree zich in Nederland jaarlijks vermeerderd met circa 30%, gerekend over de totale voorjaarsstand. (Zie ook: S.E. van Wieren, Over beleid en beheer van ree, edelhert, wild zwijn en damhert in Nederland, Resource Ecology Group, Wageningen University and Research, mei 2020, p. 14.)

Coördinator adviseert dan ook, vooralsnog ter stabilisatie c.q. lichte toename van de populatie, om jaarlijks 25% van de totale voorjaarsstand middels afschot in te grijpen in de populatie.

Daarnaast, en rekening houdend met het aantal aanrijdingen (gemiddeld over de voorgaande 3 jaren) adviseert coördinator een correctie toe te passen als volgt:

- Bij een aanrijdingspercentage van 0 tot 5; een bijtelling van 0% van de totale voorjaarsstand;
- Bij een aanrijdingspercentage van 5 tot 10; een bijtelling van 5% van de totale voorjaarsstand;
- Bij een aanrijdingspercentage van 10 of meer; een bijtelling van 10% van de totale voorjaarsstand.

Deze correctie op grond van aanrijdingen is verdedigbaar ook al omdat reeds nu voorzienbaar is dat het totaal aantal geregistreerde aanrijdingen in het beheerjaar 2020, (fors) zal stijgen, ten opzichte van de voorafgaande jaren.

Coördinator adviseert het toe te kennen afschot als volgt te verdelen over de geslachten: Beheerjaar 2020; conform de huidige geslachtsverhouding.

Beheerjaren na 2020; conform het advies van de ecoloog, d.d. 1 april 2020, te weten: 1,0: 2,0.

Teneinde zoveel als mogelijk is recht te doen aan het nieuwe provinciale beleid, waarbij primair op het beheer op en rondom Hotspots wordt ingezet, en daarnaast waar noodzakelijk ook beheer in omringende gebieden wordt voorgestaan, adviseert coördinator om het totaal goed te keuren afschot binnen iedere betreffende WBE tevens te verdelen als volgt:

- Bij een aanrijdingspercentage van 0 tot 5 (zie hierboven); conform het beleid van de WBE in kwestie.
- Bij een aanrijdingspercentage van 5 tot 10 (zie hierboven); 90% van het goed te keuren afschot conform het beleid van de WBE in kwestie en 10% door de WBE verplicht, en extra, in te zetten op Hotspot(s).
- Bij een aanrijdingspercentage van gelijk of meer dan 10 (zie hierboven); 80% van het goed te keuren afschot conform het beleid van de WBE in kwestie en 20% door de WBE verplicht, en extra, in te zetten op Hotspot(s).

Een eventuele stijging van het afschot, ten opzichte van de voorgaande jaren, kan verklaard worden door het feit dat de afgelopen beheerperiodes beheerd is op basis van een arbitrair quotum van 1234 dieren. Niet op basis van geregistreerde (tellingen) aanwas van de populatie. Hierdoor heeft de populatie kunnen groeien, terwijl het afschot aan die groei niet is aangepast.

Bovenstaande rekenmethode is tot stand gekomen na consultatie van beheerpraktijken in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en Veluwe/Achterhoek. Hoewel iedere provincie een eigen aanpak hanteert, heeft coördinator gekozen voor een "mix" van de verschillende beheermethoden. Daarbij heeft coördinator rekening gehouden met de specifieke omstandigheden van de Friese situatie (nieuwe beleid reebeheer, met ingang van 1 januari 2020). Aldus is een rekenmethodiek ontstaan die naar de mening van coördinator recht doet aan de uitgangspunten van het reebeheer in Friesland.

Na afloop van de beheerperiode 2020-2024 zal, indien het beheer consequent wordt doorgevoerd, een trend waarneembaar zijn en zal aan de hand daarvan beoordeeld kunnen worden in hoeverre de door coördinator geadviseerde aanpak van het beheer succesvol is geweest.

- De coördinator is, gezien alle feiten en omstandigheden op datum van dit Werkplan, en rekening houdend met bovenstaande bereken methode, van mening dat de aanvragen binnen Werkgebied 8 voor het beheerjaar 2020 gehonoreerd zouden moeten worden als volgt:

WBE Kuinder en Linde: bokken; 59 en geiten; 110. (Toegekend per 130120: bokken; 18 en geiten; 80);

WBE Beneden de Linde: bokken; 43 en geiten; 67 (Toegekend per 130120: bokken; 18 en geiten; 72);

WBE Midden Ooststellingwerf: bokken; 22 en geiten; 40 (Toegekend per 130120: bokken; 9 en geiten; 38);

WBE Zuid Oost Hoek: bokken; 30 en geiten; 61 (Toegekend per 130120: bokken; 8 en geiten; 32);

Deze aantallen kunnen als volgt worden gemotiveerd:

Kuinder en Linde:

Voorjaarsstand: 2017; 437, 2018; 551, 2019; 464 = gemiddeld 484

Aanrijdingen: 2017; 46, 2018; 44, 2019; 57 = gemiddeld 49

Gemiddeld percentage aanrijdingen, berekend over de totale voorjaarsstand: meer dan 10.

Verhouding bok-geit: 2017; 2018; 2019; = gemiddeld 1,9

Te adviseren afschot: 25% van 484 = 121, te vermeerderen met 10% van 484 = totaal 169

Beneden de Linde:

Voorjaarsstand: 2017; 292, 2018; 430, 2019; 379 = gemiddeld 367

Aanrijdingen: 2017; 20, 2018; 21, 2019; 27 = gemiddeld 23

Gemiddeld percentage aanrijdingen, berekend over de totale voorjaarsstand: 5 tot 10

Verhouding bok-geit: 2017; 2018; 2019; = gemiddeld 1,7

Te adviseren afschot: 25% van 367 = 92, te vermeerderen met 5% van 367 = totaal 110

Midden Ooststellingwerf:

Voorjaarsstand: 2017; 158, 2018; 191, 2019; 184 = gemiddeld 178

Aanrijdingen: 2017; 36, 2018; 44, 2019; 25 = gemiddeld 35

Gemiddeld percentage aanrijdingen, berekend over de totale voorjaarsstand: meer dan 10

Verhouding bok-geit: 2017; 2018; 2019; = gemiddeld 1,9

Te adviseren afschot: 25% van 178 = 45, te vermeerderen met 10% van 178 = totaal 63

Zuid Oost Hoek:

Voorjaarsstand: 2017; 259, 2018; 275, 2019; 250 = gemiddeld 261

Aanrijdingen: 2017; 36, 2018; 32, 2019; 23 = gemiddeld 30

Gemiddeld percentage aanrijdingen, berekend over de totale voorjaarsstand: meer dan 10

Verhouding bok-geit: 2017; 2018; 2019 = gemiddeld 2.0

Te adviseren afschot: 25% van 261 = 65, te vermeerderen met 10% van 261 = totaal 91

Het principe van "lerend beheren" zal ook in Werkgebied 8 worden toegepast. In die zin dat in de loop van 2021 de balans opnieuw zal worden opgemaakt. Dan zal bekeken kunnen

worden of en zo ja, hoe ondersteunend afschot heeft bijgedragen aan de doelstelling van de WBE's, dan wel aan het wettelijk belang van de openbare veiligheid. Beoordeeld zal dan tevens kunnen worden of het beheer in het beheerjaar (2022) ongewijzigd kan worden voortgezet, dan wel dat dit beheer moet worden aangepast.

Indien al eind 2020 op basis van de dan beschikbare cijfers beslissingen genomen kunnen worden ten aanzien van het beheerjaar 2021, zal coördinator dat meenemen ("lerend beheren") in het werkplan van najaar 2020.

Advies:

De werkgebied coördinator voor Werkgebied 8 adviseert de FBE om dit werkgebied per 1 april 2020 toe te kennen aan afschot:

Bok (alle mannelijke dieren, incl bokkalveren): 102

Geit (alle vrouwelijke dieren, incl geitkalveren): 61

Teneinde het afschot met het oog op het na te streven belang daarbij; het aantal aanrijdingen niet te laten uitstijgen boven de provinciale maxima, zo succesvol mogelijk te laten zijn, adviseert coördinator om rekening te houden met het volgende.

In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat aanrijdingspatronen overeenkomen met de geslachtsgebonden activiteitspieken bij het ree zoals die zijn aangetoond in gedragsonderzoek (Ellenberg, H. (1974), Beiträge zur Ökologie des Rehes, en (1975), Neue Ergebnisse der Reh-Ökologie: Zählfbarkeit, Wachstum, Vermehrung). Zo blijkt dat van september tot en met maart meer vrouwelijke dieren dan mannelijke dieren worden aangereden. En, van april tot en met augustus meer mannelijke dieren dan vrouwelijke worden aangereden. (Er is overigens geen reden om aan te nemen dat de onderzoeksresultaten van de Duitse studies niet ook van toepassing zijn op de Nederlandse situatie.)

Verder blijkt dat dieren, van beider geslacht, tot en met het vierde jaar in alle maanden de grootste groep vertegenwoordigt onder de aangereden dieren. Volwassen en oude dieren (> 4 jaar) zijn duidelijk in de minderheid, als het op aanrijdingen aankomt.

Tot slot kan gewezen worden op waargenomen pieken in aanrijdingen tussen 18:00u en 01:00u en tussen 07:00u en 09:00u.

Al met al adviseert coördinator, rekening houdend met bovenstaande aanwijzingen, het zogenoemde "Zahl vor Wahl-principe" toe te passen. Met andere woorden, prioriteit geven aan aantallen afschot (met name de jonge dieren < 4 jaar) en minder aan andere (kwaliteit) criteria.

Coördinator adviseert om de toe te kennen aantallen afschot (wildmerken) bij wijze van inspanningsverplichting aan de WBE's af te geven. In die zin dat de WBE's, binnen de in dit werkplan geschetste kaders, en overigens de overige van toepassing zijnde richtlijnen en regelgeving (zoals daar is het provinciale beleid en het Faunabeheerplan), vrij zijn om binnen hun werkgebied de wildmerken in het kader van een doelmatig beheer in te zetten. Niet alleen qua aantallen, maar ook ten aanzien van de locaties waar afschot zal plaatsvinden.

IV. **Bijlagen**

IV.1 De volgende bijlagen maken onderdeel uit van dit Werkplan:

- Het advies van de ecooloog Jasja Dekker (bijlage 1);
- Gegevens WBE Kuinder en Linde (bijlage 2);
- Gegevens WBE Beneden de Linde (bijlage 3);
- Gegevens WBE Midden Ooststellingwerf (bijlage 4);
- Gegevens WBE Zuid Oost Hoek (bijlage 5).

Werkgebied coördinator werkgebied no. 8

René Boeijenga
September 2020